

PRIMERA FASE
PROJECTE DE PROPOSTA DE MILLORA DELS PATIS
DE LLARS D'INFANTS DE L'AJUNTAMENT DE
TARRAGONA

EL PATI A LA LLAR D'INFANTS

Els nens quan arriben a la llar d'infants, es troben unes classes boniques, endreçades, plenes de material atractiu (dibuixos per les parets, fotografies,...) a les prestatgeries els contenidors semitransparents els adverteixen que allí hi ha joguines per a ells.

En aquelles quatre parets, la seva educadora els ajuda a fer-se seva la classe que té un nom, i que els identificarà durant un curs sencer.

El procés de separació dels nens i els pares/mares té una durada variable, però la majoria el cap de poques setmanes, s'han habituat a anar cada matí a la llar d'infants, i deixar la mare a la porta per entrar amb ganes de jugar a la seva classe amb la seva educadora. Al poc temps aquell petit, coneix el seu entorn classe. Com casa seva. Ha explorat tots els racons. L'educadora li ha "ensenyat" on són totes les coses que necessita. També sap ara quan es poden fer servir i quan no. "Ja té la seva classe".

Però a mig matí, es produeix un trencament. Aquest espai tant conegut, acollidor, ple d'estímul, tant investit, s'ha de deixar per sortir al pati.

El concepte **DINS** es contraposa al **FORA**.

Com sempre la majoria de nens els fa molta alegria sortir al pati. Però no a tots; un bon grup de nens de totes les edats senten un gran buit, el FORA és un espai molt diferent. Allà no hi ha parets, tampoc hi ha sostre. Es sent molt soroll i si crida i plora no se'l sent amb la mateixa força que quan es DINS.

Té companys que corren, riuen i tenen pals i galledes, troben pedres i fulles però ell no pot, té pànic. I no pot fer altra cosa que plorar o estar molt a prop de la seva educadora. No té recursos. No el coneix, ell ha anat al parc, però amb els seus pares o avis. Aquí és diferent. No hi són. I a més a més hi ha molts nens que no coneix. Són de les altres classes.

Pensem que tot l'esforç que es posa en adequar les llars d'infants per "DINS", queda minimitzat quan es parla de "FORA"

El pati d'una escola és un espai més, un espai educatiu, pot ser d'esbarjo però dins de la programació d'aula.

Des de que les ciutats han oblidat els nens com reivindica Francisco Tonnucci, els patis de les escoles han de ser zones d'aprenentatge pels petits ciutadans.

Caldria recordar que no tot s'acaba amb un "Tobogan" i un gronxador, que en l'espai exterior hi ha molts estímuls per aprofitar.

Però la descoberta del pati també s'ha de fer de la mà dels adults de l'escola. És un món ple de nous estímuls: visuals, tàctils, auditius, propioceptius. Com sempre molts nens ho descobriran sols. Molts d'altres no, i necessitaran l'ajut de l'educador.

La nostra intenció és fer una reflexió junt amb els equips pedagògics de les llars d' infants per intentar treure un millor aprofitament dels espais exteriors de les llars. També cal omplir-lo d'estímuls perquè els nens trobin més recursos de joc.

Establir uns horaris de treball de psicomotricitat al pati, per grups-classe. Tot el pati per només vint nens ens dona un ventall de possibilitats : treball per racons, curses, bicicletes, jugar a amagar-se, joc de pilota; explorar, buscar al terra, jugar amb les pedres i la sorra.

EL PATI; UNA EXPERIÈNCIA INDIVIDUAL

El procés de separació, experimentació, creació i aprenentatge del nen està íntimament relacionat amb les seves característiques individuals, el seu propi procés de maduració i la seva capacitat motriu i la seguretat que té per fer-la servir.

Quan el nen arriba a un espai nou, no ho controla, no es sent segur i necessita un temps i recolzament per ser capaç de **INVESTIR EL ESPAI**, sentir-se part seva; això li permet les seves característiques personals, el suport adequat del adult, que deuria ser *“una presència relaxada, perquè generalment està asseguda i sempre a la vista dels nens i nenes, a fi de proporcionar-los la necessària seguretat. Es a mes a mes l'observadora participativa que referma la infant amb la mirada en els moments que aquest el busca per demanar-li la aprovació de allò que fa. També si les criatures necessiten més proximitat (moments d'emoció personal?), el fet de tenir mestra a la vora o bé a la vista els permet apropar-s'hi, tocar-la i tot demanar-li la falda”*.

El pati és el lloc adequat per fomentar el moviment espontani dels nens, és important recordar que el nen cerca i expressa plaer motriu: cada avenç, en qualsevol dels aspectes motrius, produeix una afirmació, una alegria en que està implicat l'esforç per fer coses difícils (dimensió conativa), l'afectiva (seguretat, auto estimació), el coneixement espacial, i l'estatut social (estima del grup), el món imaginari /antiasmàtic (poder / omnipotència).

Al pati és el lloc ideal per fomentar el moviment espontani

Som cos en moviment, la dimensió motriu del cos, de la persona. En ella s'expressen i es treballen les restants dimensions de la persona. Quan parlem de cos, estem parlant del to, del diàleg tònic, de la postura, del gest, de la praxi, amb totes les seves implicacions relacionals, afectives, socials, antiasmàtiques. I quan es parla de moviment, es parla del cos.

Principis bàsics de la motricitat:

La motricitat implica la totalitat de la persona: és la vida inicial (Wallon), expressió global primera: tònica, postural, gestual: motricitat innata i voluntària (Ajuriaguera/Angelergues), uneix des del principi supervivència i comunicació, primera relació: en el diàleg tònic i en la postura, i posteriorment, en el gest, constitutiu de l'autoconstrucció en l'altre, és la base per a la primera socialització. És també, seguint Wallon, el primer coneixement, i fa possibles i sosté totes les praxis o habilitats motrius, l'actuació i el domini que suposa adaptació al medi.

Partim de tres idees fonamentals:

1. L'acció motriu és el centre del creixement personal i social.
2. La motricitat es converteix en espai de relació.
3. La gran diversitat d'activitats motrius permet al nen topar amb límits, i això afavoreix la tolerància a la frustració i la capacitat d'esforç, igual que aconseguir èxits motrius afavoreix l'augment de l'autoestima del nen.

Existien, des del punt de vista metodològic (iniciativa en l'acció), tres tipus de motricitat: motricitat espontània neta, motricitat proposada, motricitat obligada. Al costat de l'activitat motriu espontània, la pràctica de l'activitat motriu proposada com a invitació a superar un repte, sempre en l'àmbit d'una relació sincera i afectiva amb el nen/a és fonamental per a la maduració del nen/a.

Nivells de motricitat.

Els diversos aspectes motors es poden classificar en quatre nivells:

- **Plaer** (capacitat de gaudir amb cada aspecte de la motricitat). Es pretén tot el plaer motor. El nen viu i expressa un plaer intens en les tres dimensions' de la seva motricitat: tònica, primitiva i de domini/control, Integració del plaer, unitat de plaer. Encara que podem esmentar dos nivells de plaer motor:

Plaer primitiu: l'ésser hum és un ésser de plaer; el nen, un ésser de plaer immediat. Cenyir el moviment als seus aspectes de domini i control, a la seva cognitiva, és una limitació.

Plaer de domini i control motor: és més fort, preval sobre el plaer primitiu en el nen que creix. És una necessitat que el nen mostra a cada sessió: créixer, esforçar-se, fer coses difícils.

- **Seguretat:** enfront de l'acció que es generalitza a les diferents dimensions del subjecte (cognitiva, relacional, afectiva). Seguretat que s'adquireix amb i des de "l'altre", per, després, integrar-la en si mateix.
- **Competència:** (rendiment adequat en relació amb l'edat, grup, possibilitats del nen, punt de que partia, etc.). Dels 8 mesos als 7 anys és l'edat crítica per a l'aprenentatge dels patrons motrius bàsics. Hem de treballar-los de forma sistemàtica, no només afavorir-lo. Al mateix temps hi ha altres aspectes motrius que afavoreixen aquests aprenentatges i han de ser treballats, com ara: capacitat d'inhibir el moviment, independència segmentària, etc., que afavoreixen les exclusions cerebrals i alliberen el neurocòrtex per a altres aprenentatges.
- **Creativitat:** "Mitjançant el moviment, l'home configura un aspecte particular, és capaç de corregir una pertorbació i arrisca, experimenta i descobreix noves reaccions. La noció de creativitat i d'investigació d'allò desconegut s'incorporen a l'individu a través de l'experiència del moviment, com a vehicle actualitzador de les necessitats interioritzades". (Fonseca, V).

La motricitat no és un instrument, ni un mitjà per aconseguir coneixements, control o relació adequada. El moviment és continent, expressió de les altres

dimensions. Tot succeeix en el moviment. El moviment en què el component de gaudi, de plaer el moviment és essencial.

L'activitat motriu espontània és essencial ja que suposa assaig, investigació, defensa, atac, reelaboració, satisfacció de necessitats.

En la dimensió motriu s'expressa la totalitat de la persona. En la motricitat el nen es relaciona de forma privilegiada amb l'altre. En la motricitat el nen s'integra en el grup (dimensió social), adquireix posició i prestigi. En la dimensió motriu el nen s'expressa i elabora el seu món afectiu d'impulsos, necessitats, afectes, sentiments, desitjos. Principalment el to és el lloc on es recullen els temors, l'agressivitat, l'omnipotència, la fragilitat, l'autoestima, la seguretat o el plaer. En la dimensió motriu, l'univers imaginari apareix, tant en activitats proposades com espontànies. És l'aspecte inconscient del món afectiu.

Amb el moviment espontani sentis que estàs més viu, que recuperes l'energia, la força vital. L'estancament es va diluint i dona pas a un benestar psicofísic. Podem dir que en alliberar-se la tensió que estava continguda per la frustració del desig, es restableix el funcionament correcte de l'organisme.

Si pensem que l'entorn ha de despertar en el nen les ganes de moure's, de descobrir, de desplaçar-se cal pensar com podem organitzar els nostres patis amb materials rics en estímuls i que no suposin una gran despesa.

Al pensar en el pati és necessari pensar en les característiques evolutives del grup de nens a qui va adreçat.

Farem un breu repàs de la evolució motriu dels nens de 0 a 3 anys i a partir d'aquí podrem reflexionar sobre com optimitzar els recursos.

EL NEN ÉS UN SER GLOBAL.

“...uno aprende a caminar no como un acto mecánico, sólo producto de la maduración del sistema nervioso y del entrenamiento, sino como una acción sobre el mundo, como una transformación del espacio, sólo posible en la medida que se vayan elaborando las condiciones para soportar el alejamiento del otro. Uno aprende a caminar, porque caminar tiene sentido, tiene direccionalidad y tiene significación en la dinámica profunda del psiquismo, porque está inscripto, desde el deseo, en el proceso de separación e individualización.”.

Dimensions:

- Motriu
- Cognitiva
- Conativa
- Relacional
- Social
- Afectiva
- Inconscient

Els sentits ens donen informació sobre les condicions físiques del cos i l'ambient que ens rodeja.

La primera infància és el període de desenvolupament del nen en el que es construeixen i s'estructuren els elements corporals imprescindibles en el desenvolupament harmònic i posteriors aprenentatges de l'infant. Un d'aquests elements corporals és la construcció de **l'esquema corporal** que es pot entendre com la idea simplificada del nostre propi cos. L'esquema corporal és dinàmic i es nodreix de les experiències corporals viscudes.

En la primera etapa de desenvolupament del nen, aquestes experiències deixen empremtes que són la base de l'estructuració i de la posterior consciència corporal.

Etaques de construcció de l'esquema corporal.

- Vivenciació: 0 – 3 anys. Unitat corporal independent.
- Discriminació perceptiva (3 – 7 anys) coneixement i exploració de de les seves capacitats.
- Representació mental (7 – 12 anys), es simbolitza i es té esquema corporal.

El desenvolupament motriu del nen també és dinàmic i individual, es retroalimenta de les experiències externes, de l'entorn, de les experiències propioceptives i de la interacció amb l'adult.

Seguint les pautes del desenvolupament motriu, veiem que a mesura que el nen creix la dependència i la necessitat de proximitat amb l'adult van oscil·lant i l'adult ha de ser capaç d'afavorir aquestes aproximacions.

Això fa veure la necessitat de programar, anticipar i gestionar el pati en funció de l'etapa de desenvolupament en que el nen en trobi; les seves capacitats, desitjos i estadi de maduració física i emocional.

DESENVOLUPAMENT MOTIU

1r i 2on MES

- Cap: dèbil, cau cap a un costat.
- Tronc: sense to, dèbil i amb cifosis
- Membres: hipertonia, primer en posició fetal i després s'estenen.
- Prensió: *grasping positiu* i menys positiu cap al segon mes.
- Visió: segueix objectes cap a noranta graus cap al segon mes fins als 180, més colors amb contrastos, objectes en moviment i el rostre humà.

4t i 5è MES

- Cap: assegut l'aguanta i pot pujar-la entre 45 y 90°
- Tronc: esquena estable però la zona lumbar dèbil, per lo que requereix suport.
- Membres: passa d'hiper a hipotonia, els membres estan més temps en extensió. En la posició dorsal comença a girar i posar un peu sobre el genoll. En posició ventral es recolza en els amantbraç i eleva el tòrax.
- Prensió: passa del grasping a la prensió per contacte, "*reacció tactilomotriu*".
- Visió: gira completament el cap. Li agrada el moviment, el color i augmenta els períodes d'observació "*es mira les mans*"
- Veu bé a partir del 4t mes.

5è i 6è MES

- Cap i tronc: són molt sòlids, en posició ventral fa la "foca" i posteriorment alça el cap i el tronc recolzats sobre els colzes. Després es recolza amb les mans.
- Membres: gran activitat muscular "saltador". Suporta gran part del seu pes en bípede. En posició ventral fa "l'avió" (sobre el tòrax alça els braços i les cames. Fa el decúbit lateral i roda.
- Prensió: prensió palmar global i imprecisa "*reacció tàctil-visual*" i comença a associar tacte- vista.

7º Y 8º MES

- Posicion: intenta arrossegar-se sobre el ventre, després gateja sobre els genolls i, posteriorment, gateja sobre els peus. Comença a adoptar el bípede amb ajuda però cau freqüentment.
- Prensió: fa "*pinça superior*", és el principi de la independència motriu (descobreix el contingut i el continent).

9è i 10è MES

- Posició: cap, tronc i membres integrats i molt sòlids. Es manté “assegut sol”. Pot girar-se sobre ell mateix i inclinar-se a agafar objectes. “paracaigudista” Coneix el seu propi cos (peus i mans).
- Prensió: “pinça inferior”. Passa objectes d’una mà a l’altra i els glopeja.
- Hi ha relaxació global i voluntària.

11è i 12è MES

- Posició: comences els primers passos camina agafat de les mans, agafat dels objectes i empenyent- se.
- Prensió: “pinça superior” con relaxació fina i precisa. (començen a actuar els músculs extensors)

15è i 18è MES

- Camina sol
- Cap els 18 mesos corre amb augment de la base de sustentació.
- Puja i baixa escales, primer gateja, cap els 18 mesos agafat i després dels 21 sol.
- S’agenolla.
- S’aixeca sol.
- Arrossega objectes.
- Tira, empeny, tira la pilota: primer es cau i cap els 18 mesos millora l’equilibri.

2 i 3 ANYS

- “Apogeo motriz”
- Corre, trepa, gira, salta: primer amb els dos peus i després sobre un.
- Xuta la pilota amb equilibri.
- Hi ha total independència manual.
- Corre bé.
- Obre i tanca portes.

- Es posa les sabates, passa pàgines d'un llibre...

IMAGINA

*“**Imagina un pati** amb muntanyes de sorra: oferiria la possibilitat de conquesta de la verticalitat, de posar a prova la seva motricitat, de crear túnels, clots, etc. **Imagina un pati** on hi hagués la possibilitat d'aigua, tubs, galledes, etc. per fer construccions amb aquesta i la sorra; **imagina un pati** rodejat de plantes. **imagina** formes còniques i inclinades que converteixen el pati en un territori d'acció, **imagina...***

*En definitiva, **imagina** (...) un espai d'experiències riques, de percepcions sensibles, d'espai vinculats emocionalment i que permetin una apropiació dels llocs mitjançant el joc (...).”* (Territorios de la infancia, 2005)

“El pati genera i potencia una sèrie d'accions o oportunitats d'actuació i d'aprenentatge als infants: és el que s'anomena potencialitat objectiva, la que ens mostra les funcions que l'infant pot desenvolupar a través del material. El pati té la funció de potenciar aspectes sensorials, aspectes psicomotrius, aspectes congnoçitius, emocionals i afectius.

En aquest espai, els adults hi hem de ser com a referents i acompanyants que faciliten espais i ambients adequats per desenvolupar totes aquestes potencialitats i que han de fonamentar la seva actuació en una escolta activa. Aquesta actitud de l'adult fa que els infants estiguin emocionalment segurs i alhora els aporta una sensació d'autonomia i d'agent del context.

Els infants ens mostren amb les seves activitats la importància de la llibertat d'acció, d'elegir en funció de les seves necessitats. L'ambient que s'ofereix als infants els ha de permetre desenvolupar les seves capacitats a partir dels diferents sentits, del cos i de les diferents relacions que s'estableixen entre els infants per relacionar-s'hi, transformar-lo i treure'n el màxim d'aprenentatge. Les seves accions segurament en un pati amb un ambient ric es multipliquen per infinits desitjos de descoberts i creació.

Les accions dels infants criden als quatre vens a aquesta llibertat responsable, perquè se'ls cedeixi autonomia i capacitat de decidir i se'ls ofereixi ambients i paisatges d'acció de qualitat. Només així es desenvoluparan de la manera més idònia possible: en felicitat i amor.

És un pati ple d'escrits sonors, d'imatges de vida, d'empremtes de moments únics, de bocins de converses, de reflexions, de gegantins tresor, d'exquisides descobertes... no només centrades en "l'estona de pati" sinó en qualsevol moment d'aprenentatge de la vida d'escola."

Ester Moreno i Gemma Noguera mestres de l'Escola Els Pinetons. Revista Infància nº178, Febrer 2011.

ALGUNES REFLEXIONS SOBRE LA PROPOSTA EDUCATIVA

La terra

La zona tova: sorra, pedres. Com es pot enriquir?

A través del joc de descobert s'obren infinitat d'intencions educatives:

Acumular, transportar, allunyar-se de l'educadora per tornar a portar-li allò que troba, compartir les "troballes" amb els altres,...

El terra dur

La part cimentada o enrajolada.

És un espai desaprofitat. Perquè no l'omplim d'estímuls visuals com si fos un carrer?

- Pas de zebra.
- Rodones de colors com el joc del "Twister".
- Caminets de colors.
- Una senyal d'Stop per les bicicletes.
- Una fletxa.
- Etc.

Les parets: s'hi pot pintar o enganxar:

- Una benzinera, per anar amb les bicicletes.
- La porta d'una botiga.
- Un arbre on penjar-hi coses.
- Un tub enganxat a la paret per poder-hi tirar pedres, com les canonades de les cases.

Els arbres

Potenciar aquests elements naturals.

Afavorir en els nens les ganes d'enfilarse, d'estirar, arrossegar-se etc.

Poder sorgir infinitat de jocs amb un mínim de recursos: estímuls visuals, sonors, tàctils, propioceptius.

L'estructura arquitectònica

Els desnivells, rampes, escales i voreres de l'edifici permeten gran quantitat i varietat d'activitats.

Hem d'aprofitar els desnivells naturals del jardí, com esglaons o escales amb baranes.

El jardí ha de ser un símil del carrer i de la vida exterior.

Camins

Amb la mateixa idea d'imitar el carrer, els nens i nenes juguen a saltar les línies dels passos de zebra, saltar sense tocar les rajoles dels carrers, etc. partint d'aquesta idea, podem pintar línies de colors al terra del jardí, en forma de cercle per saltar, ziga – zaga formant un camí on passar innumerables vegades tan a peu com en tricicle.

Jocs d'aigua

Podem pensar molts jocs i activitats que es podrien fer amb aigua.

Vegetació

Les plantes ens donen multitud de colors, formes, olors... elements per tocar, manipular com fulles, flors, pinyes, llavors, etc. A més les plantes atrauen a petits animalons que podem utilitzar com a recurs del jardí.

Valorem el nostre pati

Avaluarem els resultats reflexionant sobre els èxits, les dificultats i els nous reptes, ja que estem immersos en un procés de millora continuat.

Item	Criteri	SI	NO
Delimitació	Existeixen almenys quatre espais destinats a usos diferents: sorral, gronxadors, estructures de fusta, circuits, gespa, etc.		
	Existeixen espais protegits pels dies de molt de sol o pluja.		
	L'espai està dissenyat per afavorir l'autonomia dels infants		
	Tenim hort o zona de granja amb algun animal.		
Jocs	Hi ha varietat de jocs amb elements de seguretat: tobogans sense arestes de fibra, elements de fusta tractada per a que no s'estelli, etc.		
	Hi ha joguines suficients per jugar amb la sorra: pales, galledes, carretons, etc.		
	Estructures complexes pel desenvolupament de diferents habilitats motrius: passejadors, tricicles, caseta d'obra o de fusta, circuits, etc.		
	Arbres i plantes accessibles als infants.		
	Jocs d'aigua per l'estiu que no impliquin risc: sortidor d'aigua o mànega		
	Joguines d'exterior variades i en bon estat.		
Supervisió d'activitats	Els educadors/es medien en els conflictes entre els iguals.		
	Es procura introduir els infants més aïllats en el joc.		
	Els educadors/es combinen el joc lliure amb altres activitats que representen més implicació per part seva (observació sistemàtica, proposta de joc, etc.)		
	Els educadors/es estan distribuïts en l'espai per tal de supervisar els infants.		